

lában megsemmisítette. Az Ady-hagyaték eredeti gyűjteményeiről s azok sorsáról, jelenlegi őrzési helyükről a kutatók számára hasznos összefoglalást közöl a tanulmány. A szerző véleménye szerint a nagyobb hagyatékok már megtalálták útjukat a fent említett három közgyűjteménybe, s ezután már leginkább arra kell törekedni, hogy mindenütt megfelelő katalógusok segítsék a kutatást.

A huszadik századi író, novellista és publicista, Kodolányi János igen kiterjedt levelezést folytatott, s bár hagyatékának jelentős része még magántulajdonban van, az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának más írói hagyatékaiban számos Kodolányitól származó levél található. Horányi Károly „Kodolányi János levelei az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában” című tanulmányában részletesen bemutatja a Fischer Béla, Veres Péter és Szabó Lőrinc hagyatékában őrzött, Kodolányitól származó leveleket. A Fischer Bélának írt levelekből a pécsi Janus Pannonius Társaság és Kodolányi kapcsolatáról olvashatunk érdekes adatokat. A Veres Péterrel folytatott levelezésben főleg a könyvkiadással összefüggő kérdések, egyeztetések a leggyakoribb témák. Kodolányi legbensőbb énje, vívódásai, eszméi, rejtett gondolatai leginkább a Szabó Lőrincnek írt levelekből ismerhetők meg. Ezekben teljes őszinteséggel számol be a jó barátak munkáiról, olvasmányairól, a kortárs írók munkáiról alkotott véleményéről s nem utolsósorban magánéletéről.

A kötetet Babus Antal „Egy hagyaték regénye (Lengyel József kézíratainak sorsa)” című tanulmánya zárja, amelyet akár irodalomtörténeti és politikai kriminek is nevezhetnénk. Az elmúlt évtizedek irodalompolitikájának igaz tükré ez az ellentmondásos személyiségű, sokat túrt író hagyatékának sorsán keresztül. Halála előtt öt évvel Lengyel József végrendelettel igyekezett gondoskodni kézíratainak sorsáról, szerzői jogainak gyakorlását egy kuratóriumra bízta, de az úgy Aczél György számára sem volt közömbös. A hagyatékna különösen féltett és izgalmas darabja a *Szembesítés* című munka volt, melyet bár 1972-ben 200 példányban, zárt használatra kiadtak, ismertté csak jóval később,

1988-ban válhatott. Az értékes hagyatékot végül hosszas, konspiratív lépéseket, tárgyalásokat nem nélkülöző küzdelmek után 1978-ban vehette át a Kézirattár. Mivel a szerző irattári anyagok és személyes közlések alapján foglalta össze a hagyaték történetét, a tanulmány fontos irodalomtörténeti forrás.

Valamennyi tanulmányhoz gazdag jegyzetanyag, gondosan válogatott képek és angol nyelvű összefoglalás csatlakozik. Könyvtárkultúránk újabb tartalmas kötetét köszönhetjük ebben a jubileumi kiadványban. A kötet egyetlen szépséghibája az, hogy mire e sorok írója elolvasta, kötése lapokra esett szét. Ez a ragasztott kötések sorsa. Szerencse, hogy a gazdag könyvgyűjtemények régi köteteit nem ezzel a technikával kötötték. Mi lesz korunk könyveinek sorsa, és könyvtárainké, ha nem lesznek újabb gyűjtők, akik úgy érzik, hogy nagy szeretettel és sok lemondással létrehozott gyűjteményüket a közös jó, a nemzet szolgálatára ajándékozzák?

A kötet kiadását a Westel támogatta.

W. SALGÓ ÁGNES

Fehér Katalin: Sajtó és nevelés a felvilágosodás kori Magyarországon. Bp. 2001. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 270 l., 31 t.

A magyar felvilágosodás kora sajtójának vizsgálata Szinnyi Józseftől kezdve viszonylag előtérbe helyezett témája volt a nálunk egyébként sokáig stagnáló sajtótörténeti kutatásoknak. Az ő első ilyen tárgyú publikációjának megjelenésétől (1865) kezdve eltelt csaknem másfél évszázad alatt számos cikk és tanulmány jelent meg e tárgyban; az utóbbi évtizedekben pedig több összefoglaló mű is készült e korszak hírlap- és folyóiratirodalmáról. E feldolgozások főleg sajtótörténeti szempontúak voltak; a lapok gazdag és sokrétű tartalmának a feltárására e keretekben nem kerülhetett sor. Mintha nálunk túl sokáig tartott volna az az időszak, amikor a sajtó forrásszerepét nem méltányolták

elégge. Pedig ez a negligáló nézet Európában már a századforduló táján aktualitását veszítette: ennek nyomán a 19. század végétől kezdve a nyugati szakirodalom a korabeli sajtó gazdag forrásanyaga felé is fordította figyelmét.

Erre utal Fehér Katalin is könyve bevezető fejezetében, különös tekintettel e lapok neveléstörténeti szempontból fontos cikkeire, közleményeire. Mert ha valaha, e korban különösen sokat foglalkoztak a nevelés kérdéseivel, amikor a felvilágosodás eszméi nyomán a nevelésnek alapvető fontosságot tulajdonítottak. Ennek következtében a sajtó is bőven ontotta az ezzel kapcsolatos írásokat.

A szerző helyesen ismerte fel e cikkek, tanulmányok jelentőségét a magyar neveléstörténet teljesebb és hitelesebb feltárása szempontjából. Szinte általános szabály, hogy az új eszmék először mindig a sajtóban jelentkeznek, könyvek formájában csak később publikálják őket. Így már abból a szempontból is fontos e hírlap- és folyóiratbeli források feltárása, hogy a felvilágosodás kori új nevelési eszmék és az ennek nyomán kialakuló nevelési gyakorlat legelső hazai jelentkezéseiről pontosabb ismereteink legyenek.

A kötet kilenc fejezetben tárja fel a korabeli sajtóban található pedagógiai vonatkozású témákat. Az első fejezet az első magyar újságokban és folyóiratokban olvasható elméleti jellegű írásokat elemzi. A későbbiek során olvashatunk Pestalozzi nevelési eszméinek magyarországi visszhangjáról, azokról a véleményekről, amelyek II. József oktatáspolitikai intézkedéseit kísérték. Külön fejezetben foglalkozik a szerző két, a korszakban keletkezett és európai rangra emelkedett hazai oktatási intézmény (a Festicus György által 1798-ban alapított keszthelyi Georgikon, és a Tessedik Sámuel nevével fémjelzett szarvasi iskola) életével és működésével az egykorú sajtóközlemények tükrében. A további fejezetek a leánynevelés helyzetének, a tankönyvek és gyermekkönyvek keletkezés- és kiadástörténetének, az első irodalmi diáktársaságok megalakulásának és működésének sajtóvisszhangjáról szólnak.

Fehér Katalin kutatásai során talán aprónak látszó, de olykor mégis jelentős adatok kerül-

tek felszínre a korabeli hírlapokból és folyóiratokból, amelyek mindeddig ismeretlenek voltak, és amelyek kiegészíthetők, módosíthatják, árnyalhatják a korábban kialakult képet, hozzájárulva a magyarországi nevelés felvilágosodás kori története pontosabb megismeréséhez.

A kötet, amely mintegy 30 képpel is illusztrálja az érdekes tartalmat, mégsem csak a neveléstörténet számára jelent új eredményeket, hanem a művelődés-, az eszme- és a sajtótörténet szempontjából is sok érdekességgel, újdonsággal szolgál. Mert a kor viszonylag feltárt sajtótörténete mint láttuk, nem terjeszkedhetett ki a lapok részletes tartalmi ismertetésére, de ugyanakkor ennek megtörténte mégis gazdagítja a sajtónkról alkotott képet is. A magyar felvilágosodás korszaka sajtójának ilyen tartalmi jellegű feldolgozását remélhetőleg folytatni fogja a szerző a reformkor lapjaival kapcsolatban is.

KÓKAY GYÖRGY

Lakatos Éva: Magyar irodalmi folyóiratok. Bp., 1972–2000. Petőfi Irodalmi Múzeum. /A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiái Füzetei. A. sorozat 1–40./

Három évtizeddel ezelőtt, 1972-ben indította el a Petőfi Irodalmi Múzeum kiadásában Lakatos Éva a „Magyar irodalmi folyóiratok” című bibliográfiai sorozatát, amelynek a közelmúltban jelent meg utolsó, befejező füzete. Miként más, hasonló nagyméretű bibliográfiai vállalkozás esetében, ezúttal is elsősorban annak kell örülnünk, hogy – a fellépő számos akadályozó tényező ellenére – a munka nem szakadt félbe, hanem szerencsés befejezést nyert. Ez mindenekelőtt a szerző szívós munkájának és szakmai felkészültségének köszönhető. Mindenesetre elgondolkodtató, hogy éppen az egyik legbonyolultabb és legigényesebb bibliográfiai műfaj, a sajtóbibliográfia esetében, miként Bussa Margit sajtóbibliográfiáinál is, a „kollektív” vállalkozások korában is egy-egy elszánt és áldozatoktól sem visszariadó szakember tudott elérni ilyen jelentős eredményeket. Ehhez a 0